

Ekspонат miesiąca - Grudzień 2020

Żydowskie bączki chanukowe

Jako ekspонат grudnia Grajewska Izba Historyczna prezentuje żydowskie bączki. Przez wyznawców religii mojżeszowej nazywane są one drejdlami. Dzieci żydowskie grają nimi w Święto Poświęcenia (Chanuka).

Bączki zawierają 4 ścianki. Na każdej z nich znajduje się litera alfabetu hebrajskiego: נ („nun”), ג („gimel”), ה („hej”) lub ש („szin”). Są one pierwszymi literami słów w zdaniu: Nes gadol haja sham (Wielki cud zdarzył się tam).

Zasady gry są następujące: uczestnicy kładą do puli ustaloną liczbę monet. Potem kręcą bączkiem. Jeśli wypadnie „nun”, to obracający bączkiem nic nie wygrywa, ponieważ jest to pierwsza litera słowa „niszt” (w jidysz oznacza ono – nic). Gracz zgarnia całą pulę, jeśli wypadnie „gimel” (ganc – wszystko) lub połowę, jeśli wypadnie „hej” (halb – połowa). Jedną monetę dokłada się do puli, jeśli wypadnie „szin” (shtein – połóż). Stawką w rywalizacji jest gelt, czyli łakocie (m.in. czekoladowe pieniądze).

Prezentowane drejdle zostały wykonane z ołowiu. Każdy bączek w części centralnej ma formę wielościanu. w części górnej znajduje się pionowy uchwyt. Natomiast dół jest kształtu trójkątnego, zbliżonego do piramidy. Poniższe ekspozyty nie zachowały się w zbyt dobrym stanie. Posiadają powyginane boki. Brakuje w nich elementów drewnianych. Litery na niektórych bokach są nieczytelne. Bączki pochodzą z okolic Grajewa i Rajgrodu i są jednym z niewielu materialnych śladów wyznawców judaizmu, którzy przez wieki wspólnie z chrześcijanami zamieszkiwali te tereny.

Święto Chanuka obchodzono przez 8 dni. w kalendarzu żydowskim wypada ono najczęściej w grudniu (w obecnym roku od 10 do 18 dnia tego miesiąca). Najważniejszym elementem jest zapalanie świateł w ośmioramiennym świeczniku (chanukija, menorah chanukowa): jednego – pierwszego dnia, dwóch – drugiego dnia, aż do ośmiu – ósmego dnia. Czynności tej towarzyszą błogosławieństwa i pieśni, a następnie spożywane są potrawy. Celem zapalania świateł jest upamiętnienie cudu z II wieku p.n.e. Wówczas Machabeusze odzyskali świątynię jerozolimską i wznowili w niej rytuał zapalania menor. Służyło im do tej czynności małe naczynie z oliwą, wystarczające zazwyczaj na jeden dzień. Jednak menorah paliła się aż 8 dni, w którym to czasie możliwe było wyprodukowanie nowej oliwy. Kolejnym cudem, upamiętnianym w świątecznych modlitwach jest pokonanie licznej armii syryjskiej Antiocha IV przez garstkę żydowskich powstańców.